

Konkurenční pozice rozvojových zón v České republice: regionálně-ekonomický pohled¹

Josef KUNC – Petr TONEV*

Competitiveness of Development Zones in the Czech Republic: Regional-economic Perspective

Abstract

Nowadays, the concept of competitiveness has become modern usage in some measure, used and accepted by broad public. Definition and explanation of this term is not simple and unambiguous as well. During the 90's a lot of types of development zones entrenched in the Czech Republic area and became economic and social phenomenon of today's. The main objective of this contribution is to analyse and assess competitiveness of development zones on the basis of regional-economic approach. We take advantage of both hard statistical data and information based on quality with emphasis on modern behavioral concept of classical localization theory.

Keywords: development zones, competitiveness, regional-economic perspective, The Czech Republic

JEL Classification: D03, D21, L21, O12, O15, O18, R11

Úvod

Pojmy jako *konkurenceschopnost*, *konkurenční výhoda* či *konkurenční pozice* se objevují v ekonomických diskusích v odborné i laické veřejnosti velmi často, staly se určitým zaklínadlem, moderním územ, takřka srovnatelným s pojmem *inovace* či *inovační potenciál*. Je velice pravděpodobné, že těmto pojmům je přiřkládán větší význam a důležitost, než v sobě skutečně skrývají. Jejich užívání je bráno tak samozřejmě a s nadhledem, že se podobně jako pojem *inovace* stalo až vágním, tedy neurčitým a nejednoznačným.

* Josef KUNC – Petr TONEV, Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, Katedra regionální ekonomie a správy, Lipová 41a, 602 00 Brno, Česká republika; e-mail: kunc@econ.muni.cz; tonev@econ.muni.cz

¹ Tento příspěvek byl zpracován v rámci řešení projektu GA ČR č. 402/07/P436 *Konkurenceschopnost rozvojových zón v České republice se zaměřením na inovační podnikání*.

Definovat pojem *konkurenceschopnost* není tedy v zásadě až tak triviální, tento pojem se častěji vymezuje na různých referenčních úrovních, vůči nimž se vztahuje, porovnává, člení a hierarchizuje, než že se skutečně „definuje“. Můžeme se tedy setkat s konkurenceschopností a jejími adjektivy v podobě makro- (např. národní ekonomiky) a mikroekonomická (jednotlivé firmy), mezinárodní (exportní výkonnost) a vnitřní, agregátní (makroekonomické indikátory), kvalitativní (inovační výkonnost a znalosti), strukturální a sektorová, statická (neoklasická ekonomie) či dynamická (rakouská ekonomická škola), konkurenceschopnost města či regionu, a v mnoha dalších podobách. Často se v odborných studiích uvedené pojmy prolínají a překrývají a opět nemají zcela pregnantní vymezení.

Podle Kadeřábkové (2002) jsou zdroje a podstata konkurenceschopnosti pojímány v zásadě dvojím způsobem. V pojetí cenově-nákladovém směřuje úsilí ke zvýšení podílu vývozu dané země na světovém trhu, konkurenceschopnost potom podporují nízké mzdy a podhodnocená měna. Ve druhém pojetí, kdy je cílem ekonomického rozvoje zvyšování životní úrovně obyvatel, je klíčovým faktorem konkurenceschopnosti produktivita vyjádřená hodnotou výrobků a služeb na jednotku použitých vstupů; hodnoty pak určují ceny dosažitelné na trhu a efektivnost, s níž jsou výrobky a služby produkovány.

Cílem příspěvku je, na základě dostupných údajů a databází (tvrdá data), ale zejména na základě interpretace výsledků vlastního šetření provedeného v rámci celé ČR (měkká data) analyzovat a zhodnotit konkurenční pozici vybraných rozvojových zón v České republice. Dále bychom chtěli prokázat závislost konkurenční pozice dané lokality na selektivních lokalizačních faktorech, jako jsou: poloha vůči velkým městům (aglomerační efekt), dopravně-geografická poloha, kvalita nabízených služeb, inovační potenciál, lidské zdroje a další.

Teoreticko-metodické vymezení problému

Vzhledem k tomu, jaký cíl jsme si stanovili, nemůžeme se a priori upnout pouze na jedno vymezení konkurenceschopnosti, ale na určité případové kombinace. Nejblíže našemu teoreticko-metodickému přístupu se jeví konkurenceschopnost mikroekonomická, tedy na úrovni jednotlivých firem (pro nás rozvojových zón), regionální konkurenceschopnost založená na specifických či typických znacích a konkurenceschopnost kvalitativní (lidský kapitál, znalosti a inovace). Konkurenční pozice na mikroekonomické úrovni je jedním z klasických přístupů, zabývala se jím řada autorů v minulosti i současnosti (např. Schumpeter, 1939; 2004; Stigler, 1965; Krugman, 1997; Cellini a Soggi, 2002; Metcalfe, Ramlogan a Uyarra, 2002; Porter, 2003; Mlčoch, 2005; Blažek a Uhlíř, 2007; a mnoho dalších).

Na druhé straně, konkurenceschopnost regionů je přece jen přístupem novějším, založeným na teorii výrobních okrsků (např. Bagnasco, 1997; Becattini, 1978) a teorii flexibilní specializace regionů od Pioreho a Sabela (1984) z konce 70. a 80. let. Později se k těmto základům přidává teorie učících se regionů s přesvědčením, že zdrojem konkurenceschopnosti v moderní ekonomice konce 20. století je schopnost učit se, zvyšovat znalosti a díky tomu napomáhat inovacím a teoretickým přístupům ke znalostní ekonomice jako takové (Lundvall, 1992; Cooke, 1995; Charles a Benneworth, 1997; Lundvall a Maskell, 2000; Asheim a Coenen, 2006; Dicken, 2007 a mnoho dalších). Do této diskuse vstupuje také Porter (1990; 1998) se svojí teorií klastrů, postavenou na prostorové koncentraci vzájemně propojených firem příbuzných odvětví, provázaných se subdodavateli, odběrateli a institucemi (např. vysoké školy). Právě geografická blízkost navzájem propojených společností a institucí dává tomuto pojetí regionální dopad. Podle Kadeřábkové et al. (2008) je v současnosti patrně nejvíce preferovaná inovační konkurenceschopnost stále více orientována na regionálně specifické charakteristiky, přičemž důvodem je rostoucí význam měkkých faktorů vázaných na určitou lokalitu a na konkrétní místní aktéry.

Důležitost regionálního rozměru v měření a hodnocení konkurenceschopnosti dokládají také periodické zprávy o konkurenceschopnosti v Evropě (European Competitiveness Reports). Již více než 10 let jsou Evropskou komisí za hlavní faktory přispívající ke konkurenceschopnosti považovány výzkum a technický vývoj, malé a střední podniky, přímé zahraniční investice, instituce, infrastruktura, lidský a sociální kapitál; v poslední zprávě (EC, 2008) se zdůrazňuje také otevřenost trhu a obchodu, společná sociální zodpovědnost, jakožto i návrh na udržitelnou průmyslovou politiku. Regionální konkurenceschopnost je potom charakterizována jako schopnost regionu produkovat výrobky a služby, jež obstojí na mezinárodních trzích, přičemž je současně zajištěno udržení vysokých a trvalých příjmů jeho obyvatel. Na makroekonomické úrovni (státy EU) je konkurenceschopnost přednostně vymezována růstem produktivity práce na osobu a různými formami měření HDP. Podobně tak Slaný et al. (2007) například v jedné z novějších domácích studií dávají rovnítko mezi *konkurenceschopnost* a *schopnost dlouhodobého růstu*. Dlouhodobý růst je potom složen z dílčích faktorů, jako je pracovní síla, zásoba kapitálu a produktivita.

Vlastní doplnění teoreticko-metodického základu

Přes výše uvedené není konkurenční pozice v našem pojetí čistě makro- či mikroekonomickým pojmem, ale pojmem regionálně-ekonomickým, je v něm obsažen prostor a čas. Konkurenční pozice se vyvíjí a organizuje v určitém

prostoru a z dlouhodobého hlediska je časově obtížně srovnatelná, je ve své podstatě ovlivněna právě ekonomickým (ale i společenským) vývojem, což tedy znamená i změnou v čase. Konkurenční pozici lze přirozeně pojímat v regionální dimenzi, což v našem příspěvku také upřednostňujeme. Chápeme ji nejen v rovině primárně kvantitativní, ale i kvalitativní, tedy ovlivnitelné lidským faktorem, chováním a přístupem, a tedy i s určitou subjektivitou. Hodnocení konkurenceschopnosti rozvojových zón nemůže být nikdy zcela objektivní, což však neznamená, že s ní nelze pracovat, provádět analýzy, konkretizovat či naopak zobecňovat.

V teoreticko-metodickém přístupu jsme se inspirovali také kritizovanými a do značné míry opuštěnými lokalizačními teoriemi (von Thünen, Weber, Christaller, Lösch). Přes všechnu známou a podloženou kritiku může být moderně chápáný základ lokalizačních teorií i v současnosti do jisté míry přínosný a my se snažíme využít určitých předností, které se u těchto teorií postupem času vyvinuly. V určitých intencích se přibližujeme dílčímu směru lokalizačních teorií, který vycházel z tzv. behaviorálního paradigmatu (Lunch, 1960; Wolpert, 1970; Gould a White, 1986; z novějších např. Golledge a Stimson, 1997; Wojtyna, 2008) a vyzdvihoval měkčí faktory percepce, interpretace informací či rozhodování při lokalizaci, tedy bral do úvahy subjektivitu a originalitu vnímání a rozhodování aktérů, a nikoliv pouze statický model.²

Studium aglomeračních efektů (prostorová koncentrace výroby), které je považováno za nejvýznamnější přínos lokalizačních teorií, je do jisté míry svázáno také s teorií výrobních okrsků a flexibilní specializací regionů (viz výše). V našich podmínkách lze hovořit především o úspoře dopravních nákladů, vyšším počtu potenciálních zákazníků, rozvinutější dopravní infrastrukturu, blízkosti kooperujících podniků a specializovaných služeb apod. Koncept lokalizačních faktorů, do značné míry opuštěný, tak nachází ve výzkumu i praxi v regionální ekonomice nové uplatnění. Jde především o rozhodování zahraničních investorů a nadnárodních řetězců v souvislosti s lokalizací nových výrobních závodů, logistických a distribučních center, jež jsou často součástí různých typů rozvojových zón, hypermarketů apod. Je však nutné si uvědomit, že toto lokalizační rozhodování dle teorie a praxe platí pouze rámcově a spíše ve skupině tzv. mezinárodních mobilních investic, tj. investic vázaných více na finanční pobídce daného státu, než na lokalizaci samotné (Blažek a Uhlíř, 2002). Přesto je možné určité aspekty i v rámci vlastních lokalizací rozvojových zón v ČR zaznamenat, a tak je v našem příspěvku také neopomíjíme.

² O tyto myšlenky a přístupy (ale samozřejmě i další) se později opíral nový směr, jenž stále nepatří mezi hlavní proudy, přitom vykazuje nejvyšší dynamiku zejména na poli inovací, znalostí a učení se – institucionální ekonomie (Veblen, Schumpeter, Hayek, Nelson, Storper, North a další).

V našem metodickém přístupu se odrazil také již uvedený behaviorální přístup. Samotné terénní šetření formou řízených rozhovorů a dotazníků je měkkým percepčním přístupem, při němž se znatelně projevuje lidský faktor a subjektivita. To je při potřebě kvantifikovat a hodnotit vždy ošidné a řadou ekonomů neakceptovatelné. Na druhou stranu mají informace od odborníků nenahraditelnou cenu, jejich názor (byť třeba subjektivní) vychází z praxe, zkušeností a znalostí dané problematiky. A co je nedílnou součástí současné znalostní ekonomiky? Jak dokládá celá řada autorů (viz výše), právě zkušenosti, znalosti a šíření inovací. Jednotný koncept dotazníkového formuláře následně umožňuje uplatnit jednotné vyhodnocení otázek a odpovědí a provést relevantní komparaci.

Vzhledem k nejednotnosti a roztržitosti pojmů a definic jsme si některé pojmy a jejich vymezení (např. vnitřní a vnější konkurence) upravili k našemu účelu hodnocení rozvojových zón jako konkrétního mikroekonomického prvku, nikoliv však v rozporu s obecně platnými determinanty.

Rozvojové zóny v České republice – základní členění, státní podpora, prostorové rozmístění

Konec devadesátých let a počátek tohoto desetiletí je tím obdobím, kdy byly podle většiny odborníků zhruba ukončeny nejvýraznější strukturální změny v zaměstnanosti v sektorech národního hospodářství, po kratších cyklických etapách a tehdy aktuálním obdobím recese byl nastartován dlouhodobější růst české ekonomiky a v neposlední řadě byla provedena řada opatření podporujících nový ekonomický růst – například zákon č. 72/2000 Sb. o investičních pobídkách. Tento zákon měl nemalý vliv na investorskou aktivitu na území ČR, především z pozice zahraničních společností, které tímto získaly jasně definované podmínky pro svoje podnikání.

Prvním krokem, který proces aktivní podpory zahraničních i domácích investic do vyspělých průmyslových technologií a vyrovnání úrovně investování s okolními transformujícími se ekonomikami odstartoval, bylo přijetí usnesení vlády České republiky č. 298 z roku 1998 k návrhu investičních pobídek pro investory v České republice. Nikoliv pouze shodou okolností začal být od roku 1998 agenturou CzechInvest realizován *Program na podporu průmyslových zón* (1998 – 2005)³ (dále také Program). Nově vznikající průmyslové (či obecněji rozvojové) zóny na zelené louce se staly první „narázníkovou zónou“ především pro příchozí zahraničních investory.

³ V roce 2006 byl schválen nový *Program na podporu podnikatelských nemovitostí a infrastruktury*, díky němuž pokračuje podpora výstavby a rozvoje podnikatelských nemovitostí (převážně strategických průmyslových zón) a regenerace lokalit *brownfields*.

V České republice nebylo od počátku 90. let provedeno mnoho teoretických, ani empirických studií týkajících se rozvojových zón a jejich konkurenceschopnosti (konkurenční pozice). Komplexně pojatá studie podložená primárním výzkumem prakticky neexistuje, autoři se zaměřují buďto na hloubkový teoretický makroekonomický základ (Kadeřábková et al., 2008), užší teoretickou orientaci například formou inovací a klastrů (Skokan, 2004; Švejda et al., 2007) nebo mikroekonomický (podnikový) a regionální rozměr (Viturka, 2002; Viturka a Toušek, 2001; Mulíček a Toušek, 2004; Blažek et al., 2007).

Pojem *rozvojová zóna* je poměrně široký, většinou je spojována s určitým přístupem k regionálnímu rozvoji. V tuzemské literatuře (Konečný, Skokan a Zamarský, 2001; Švejda et al., 2007) se často jedná o různé formy průmyslových zón a parků, vědecko-technických parků, podnikatelských inkubátorů, inovačních center, ale i *brownfields* a administrativně-kancelářských ploch.⁴ Pro naše potřeby jsme rozvojové zóny rozčlenili dle způsobu vzniku a účelu využití na čtyři základní skupiny:

a) nově vniklé průmyslové a logistické zóny a parky (*greenfields*);

b) vědecko-technické parky, inovační centra a další obdobné prostory (do značné míry také *greenfields*);

c) revitalizované *brownfields* či *brownfields* v procesu revitalizace, zaměřené na zpracovatelský průmysl, logistiku, dopravu, ale i administrativu;

d) administrativní centra vzniklá z *brownfields* či nově na zelené louce.

V reálném prostoru se nejčastěji setkáváme s různými typy průmyslových zón a parků. Je možné (většinu těch významných) je také díky agentuře CzechInvest (příspěvková organizace MPO ČR) statisticky uchopit a analyzovat. Jde o zóny, které mají často přívlastek „strategické“, jsou podporovány státem a vlastněny nebo provozovány veřejným sektorem (krajem či městem). To je tedy další možné základní členění průmyslových (rozvojových) zón, a to podle vlastníka. Druhým typem jsou zóny provozované soukromým developerem, jež jsou statisticky hůře postižitelné, ale v některých případech (např. CTP Invest – největší průmyslový developer ve střední a východní Evropě, ovládající v ČR asi 60 % trhu v rámci výstavby průmyslových zón) je to po určitém vynaloženém úsilí také možné.

Za období osmi let, co byl uvedený Program v provozu, bylo na území ČR podpořeno 92 průmyslových zón. Velikost území podpořených zón v rámci Programu činila 3 064 ha, tedy přes 30 km², z čehož bylo 364 ha (12 %) převedeno ze správy Pozemkového fondu ČR jako součást podpory. Celková dotace činila 5,62 mld. Kč. Počet podpořených průmyslových zón se s novým programem

⁴ Záměrně zde pomijíme rozvojové zóny a plochy určené k obchodu a službám, bydlení, rekreaci apod.

(viz pozn. pod čarou 2) rozšiřuje, podle údajů agentury CzechInvest bylo do konce roku 2008 podpořeno 103 zón, kde již investovalo 606 nových podniků. Tyto zde zaměstnaly 103 tis. osob a investovaly 210 mld. Kč. Investice státu se vyšplhaly již na téměř 11 mld. Kč, průměrná obsazenost zón se blíží 80 % (upraveno podle CzechInvest, 2009).

Průmyslové zóny lze považovat za jeden z významných nástrojů určených k podpoře tvorby nových pracovních míst v regionech, resp. ke snižování nezaměstnanosti, což je také primární účel jejich vzniku. Na obrázku 1 můžeme vidět prostorovou lokalizaci podpořených zón (1998 – 2005) ve vazbě na pokles nezaměstnanosti v letech 2004 – 2007. Proč takový časový posun? Předpokládáme, že většina zón byla v tomto období již za stádiem příprav a budování infrastruktury, výrobních hal, vstupem prvních investorů a mohla být považována za skutečný přínos pro regionální trh práce.

Index poklesu průměrné nezaměstnanosti (vypočtený z měř nezaměstnanosti) v okresech ČR v letech 2004 – 2007 je zde porovnáván s prahovou hodnotou za ČR (100). Je možné pozorovat určité souvislosti mezi lokalizací průmyslových zón a okresy s nejrychlejším poklesem nezaměstnanosti. Vyšší koncentraci zón a pokles nezaměstnanosti lze dávat do souvislosti především v moravských okresech Ostrava-město, Frýdek-Místek, Nový Jičín, Olomouc, Vyškov, Jihlava, v Čechách lze snad hovořit o Lounsku, Chomutovsku, Kolínsku, Kutnohorsku a Plzeňsku.

V žádném případě však nelze prokázat přímou korelaci mezi vyšší koncentrací průmyslových zón a poklesem nezaměstnanosti, pozitivních vlivů je samozřejmě daleko více. Ze zkušenosti a znalosti daného prostoru však můžeme usuzovat, že průmyslové zóny se jako nástroj regionálního rozvoje – v tomto konkrétním případě ke snížení nezaměstnanosti – v nemalé míře uplatňují. Z obrázku 1 je patrné, že lokalizace průmyslových zón podpořených státem zjevně respektuje vyšší strukturální postižení regionů Ostravska a Ústecka. Na druhé straně lze poukázat na „nezájem“ státu o budování průmyslových zón v širokém bavorském příhraničí, na Karlovarsku, v jižních Čechách a jižní části středních Čech (patří k nejméně problémovým územím v kontextu restrukturalizace průmyslu i nezaměstnanosti), ale také v periferních a pro investory nelákavých oblastech mimo větší aglomerace (oblast Jeseníků, jižní a jihovýchodní Moravy).

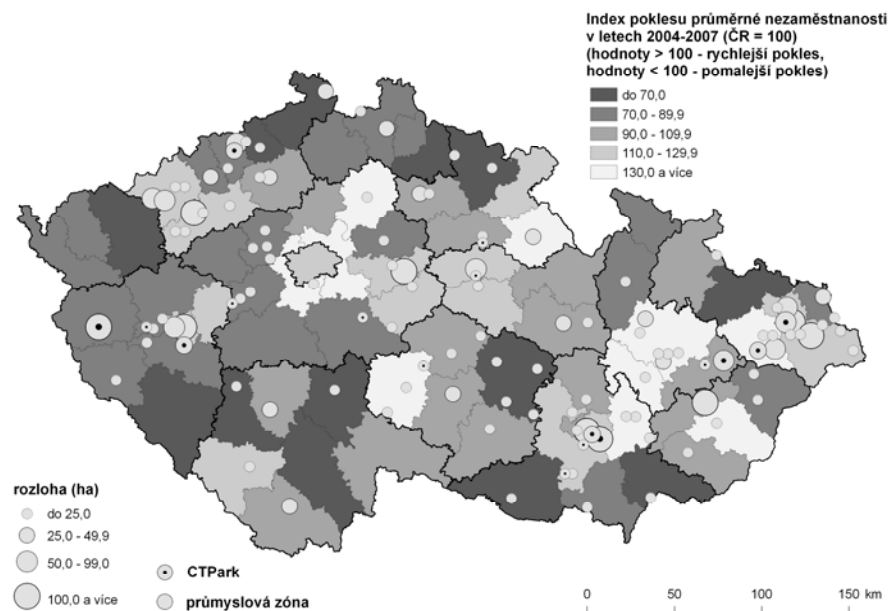
Rozvojové zóny a soukromý developer

Jak již bylo uvedeno, druhou významnou skupinu dle formy vlastnictví tvoří rozvojové zóny vlastněné soukromým sektorem. Nejvýznamnější a největší firmou, která se komerčně zabývá průmyslovým developerstvím a realitami

v České republice, je společnost CTP Invest (dále také jen CTP).⁵ Díky své růstové dynamice se stává lídrem i v dalších zemích střední a východní Evropy. Je to společnost s holandským zázemím a vedením, která vstoupila do ČR v roce 1996. Na podzim roku 2008 provozovala v ČR 17 průmyslových parků (na Slovensku např. zatím pouze 4). Až na výjimky CTP postavila všechny parky na zakázku (klíč) budoucím nájemcům, kterým výrobní, skladové či kancelářské prostory pronajímá (Kunc, Tonev a Andráško, 2008).

Obrázek 1

Státem podpořené průmyslové zóny v letech 1998 – 2005 a síť privátních CTParků ve vazbě na nezaměstnanost

Zdroj: <<http://www.czechinvest.org>>; <<http://www.ctpinvest.com>>; vlastní šetření, úpravy a zpracování.

Jak je zřejmé z obrázku 1, soukromý developer, zde zastoupený společností CTP Invest, se na rozdíl od státu neřídí „pravidly“ regionální politiky a své zóny lokalizuje s naprostou ekonomickou racionalitou a účelovostí do prostoru velkých městských aglomerací. Nejvýznamnějšími oblastmi pro podnikání CTP Invest jsou Brněnsko, Ostravsko a Plzeňsko.⁶

⁵ Dalšími významnými hráči na českém trhu průmyslového developerství jsou americká společnost ProLogis, belgická VGP či domácí Investorsko-inženýrská (Liberec).

⁶ Mimo Hl. m. Prahu, kde je zcela jiné konkurenční prostředí a developerský trh byl již v polovině 90. let do značné míry obsazen.

Nejsilnější pozici si dlouhodobě udržuje Brno a jeho zázemí. Tuto lokalitu si vybralo vedení CTP z mnoha důvodů (druhé největší město ČR, průmyslové tradice, silné vysoké školství a aktivity výzkumu a vývoje (VaV), strategická poloha na významných dopravních tazích mezi Prahou, Vídní a Bratislavou...), těžko se vydvihuje jeden či dva stěžejní. Ostrava je situována ve středu oblasti, kde v okruhu 150 km žije 10 mil. obyvatel (česká, slovenská a polská strana), leží na hlavním S-J tranzitním tahu ČR, prochází silnou transformací a restrukturalizací průmyslu, má stále vysokou nezaměstnanost a vždy vynikala v technických průmyslových oborech. Plzeňsko je druhým ekonomicky nejsilnějším regionem ČR, těží z blízkosti bavorské hranice a podnikatelských aktivit německých malých a středních firem. Je to nejzápadnější výběžek bývalého „východního bloku“, který se přibližuje k ekonomicky a společensky nejsilnějšímu prostoru v Evropě, tzv. modrému banánu, táhnoucímu se z Anglie přes Benelux a Německo až po severní Itálii (Kunc, Tonev a Andráško, 2008).

Výsledky výzkumu – základní charakteristiky

Přestože databáze průmyslových zón agentury CzechInvest má svoji vypovídací hodnotu a lze ji označit za poměrně korektní, konkurenční pozice se na základě několika ukazatelů podložených tvrdými daty dá posoudit jen velmi obtížně. Jde také pouze o poměrnou část z celého spektra rozvojových zón v ČR, zcela nepodchyceny zůstávají například zóny vlastněné soukromým sektorem.

Námi provedený průzkum, který probíhal ve druhé polovině roku 2008, reprezentuje 19 rozvojových zón. Čtrnáct z nich je možné označit za průmyslovou zónu či park, čtyři za vědecko-technologický park či inovační centrum a jednu za částečně revitalizovaný a funkční *brownfield*.⁷ V návaznosti na členění v předchozí kapitole se tedy orientujeme na první tři skupiny, administrativní centra (např. typu Spielberk Office Centre v Brně) jsou specifickou záležitostí zasluhující osobitou pozornost a přístup, k nimž zde nemáme prostor.

Protože jsme nesledovali pouze státem podporované a městem či krajem provozované zóny, ale i ty soukromé, došlo k přirozené „*prostorové koncentraci*“ šetřených objektů v oblasti tří největších sídelních aglomerací v ČR vyjma Prahy – Plzeňska, Ostravska a Brněnska. Mimo tato území patří k nejvýznamnějším průmyslovým zónám Žatec-Triangle a Most-Joseph v Ústeckém kraji a Kolín-Ovčáry v kraji Středočeském, všechno zóny označované agenturou CzechInvest

⁷ Viz názvy jednotlivých zón v tabulce 1. Kromě bývalé Škody Plzeň by bylo možné za *brownfield* (vojenský, patrně největší v ČR) považovat i žatecký Triangle; jeho asanace byla však tak důkladná, že ho zařazujeme mezi standardní průmyslové zóny.

jako strategické. Nejvíce zón vlastněných soukromým developerem patřilo již zmiňované společnosti CTP Invest.

Celková plocha sledovaných rozvojových zón činila v době šetření 2 176 ha, podle plánu se měla ve třech zónách plocha rozšiřovat o dalších zhruba 250 ha, v CTParku South ve Šlapanicích u Brna na téměř 200 ha, což by ji zařadilo mezi největší zóny v ČR a označilo za vůbec nejrozsáhlejší průmyslový park spravovaný soukromým developerem. Z tabulky 1 lze doložit známou skutečnost, že pro průmyslové zóny je standardně charakteristická nesrovnatelně větší rozloha než pro vědecko-technologické parky, což vychází zejména z podstaty zaměření jejich aktivit. Prostorově nejrozsáhlejšími zónami (i v rámci celé ČR) jsou Kolín-Ovčáry, Žatec-Triangle a Nošovice (nad 200 ha), velmi rozlehlý je také areál bývalé Škody Plzeň, jakožto částečně revitalizovaný *brownfield*.

T a b u l k a 1

Základní charakteristiky šetřených rozvojových zón

Název zóny	Kraj	Rok otevření	Pocha (ha)	Počet firem	Počet prac.	Provo-zovatel
Plzeň_Podnikatelské a inovační centrum Plzeň_CTPark	PLZ	1997	2	19	97	město
	PLZ	2006	36	14	1 400	CTP
	PLZ					Škoda Holding
Plzeň_Škoda (<i>brownfield</i>)		2006	162.5	64	5 500	Škoda Holding
Plzeň_průmyslová zóna Borská Pole	PLZ	1996	105	43	13 500	město
Plzeň_Plzeňský vědecko-technologický park	PLZ	2008	1	11	140	město
Most_průmyslová zóna Joseph-Most	UST	2002	190	4	550	město
Žatec_průmyslová zóna Triangle	UST	2006	360	2	3 000	UST
Kolín-ovčáry_průmyslová zóna	STČ	2002	370	5	4 602	město
Karviná_průmyslová zóna Nová Pole	MSK	1998	54	10	1 365	město
Nošovice_průmyslová zóna	MSK	2008	260	5	2 500	MSK
Ostrava_průmyslová zóna Ostrava-Mošnov	MSK	2003	200	5	800	město
Ostrava_průmyslová zóna Ostrava-Hrabová	MSK	2003	110	4	4 200	CTP
Ostrava_CTPark Ostrava	MSK	2005	80	35	2 450	CTP
Ostrava_vědecko-technologický park	MSK	2001	10	28	680	město
Brno_Český technologický park	JMK	1995	10.5	14	3 675	P&O
Brno_Černovická terasa	JMK	2000	144	26	4 540	město
Brno_CTPark Brno	JMK	2005	36	16	3 500	CTP
Brno_CTPark Modřice	JMK	2003	42.5	26	3 265	CTP
Šlapanice_CTPark South	JMK	2008	2.5	2	150	CTP
Rozvojové zóny celkem	–	–	2 176	333	55 914	–

Zdroj: Vlastní šetření.

Počet firem v šetřených zónách dosáhl hodnoty 333, nejvíce kvantitativně rozdrobenou skladbu má právě areál bývalé plzeňské Škodovky, kde v současnosti sídlí 64 firem. V tomto ukazateli nelze dávat rovnítko mezi „průmyslové zóny a větší počet firem“ a „vědecko-technologické parky a menší počet firem“. S určitostí lze tvrdit, že druhý jmenovaný druh rozvojových zón poskytuje zázemí firmám s menším počtem pracovníků. Podobě tak nelze zásadně specifikovat rozdíl mezi státem podporovanými a soukromými zónami, poukázat lze na

skutečnost, že strategické zóny typu Žatec-Triangle, Most-Joseph, Kolín-Ovčáry či Nošovice hledají primárně velké strategické investory, jichž se dopočítáme zatím pouze v řádu jednotek.

Zahraniční společnosti představují zhruba 65 % podíl všech subjektů v šetřených zónách. Dle *země původu* nelze hovořit o nijak výrazné diverzifikaci, což je často považováno za jev spíše negativní. Téměř ve všech zónách se etablovaly společnosti z Německa a USA, velmi častými jsou také investoři z Japonska, Nizozemí a Velké Británie. Zatím pouze japonský kapitál našel uplatnění v průmyslové zóně Triangle, korejský na opačné straně ČR v Nošovicích. Celé Ostravsko je potom prioritně v hledáčku východoasijských investorů (Japonsko, Korea, Taiwan), navíc japonské a korejské firmy jsou pro management některých států podporovaných zón (Žatec-Triangle, Kolín-Ovčáry, Nošovice) považovány za skutečné strategické partnery. Naopak, zóny typu vědecko-technologický park či inovační centrum zaměřené primárně na VaV, inovace, administrativu, příp. *hi-tech* obory, přitahují spíše firmy ze západní Evropy a USA.

Podíl zahraničních subjektů se přirozeně neshoduje s podílem *zahraničních pracovníků* v zónách. Mimo vlastní management se tito rekrutují především ze Slovenska, z Ukrajiny, Polska a v případě Nošovic je zájem o méně kvalifikovaná pracovní místa i od Korejců. Vlastní skutečné počty zahraničních pracovníků se velmi obtížně odhadují, neexistují k nim relevantní zdroje. Podle odhadů vedení jednotlivých zón se počty zaměstnaných cizinců pohybují od prakticky nulového stavu (menší zóny typu vědecko-technologický park) až po hodnoty přesahující tisíc osob (Plzeň-Borská Pole, Kolín-Ovčáry).

Celkový počet pracovníků v rozvojových zónách, konkretizovaný v tabulce 1, dosáhl 56 tis., což je velmi vysoké číslo, uvážíme-li, že s pomocí CzechInvestu bylo zaměstnáno do roku 2008 v podpořených zónách asi 103 tis. osob. Skutečným gigantem mezi šetřeným souborem je plzeňská průmyslová zóna Borská Pole s 13,5 tis. pracovníky (největší v ČR). V tomto ohledu se dominantně projevují klasické průmyslové zóny, na zóny typu vědecko-technologický park připadá pouze 8 % (4,6 tis. osob) ze zjištěné zaměstnanosti; tato hodnota by byla ovšem ještě daleko nižší, kdybychom do této skupiny nezapočetli Český technologický park v Brně se 3,7 tis. pracovníky, jenž má co do kvantity parametry průmyslového parku. Mimo plzeňská Borská Pole není z pohledu výše zaměstnanosti zřejmá větší diference mezi státem podporovanými a soukromými zónami.

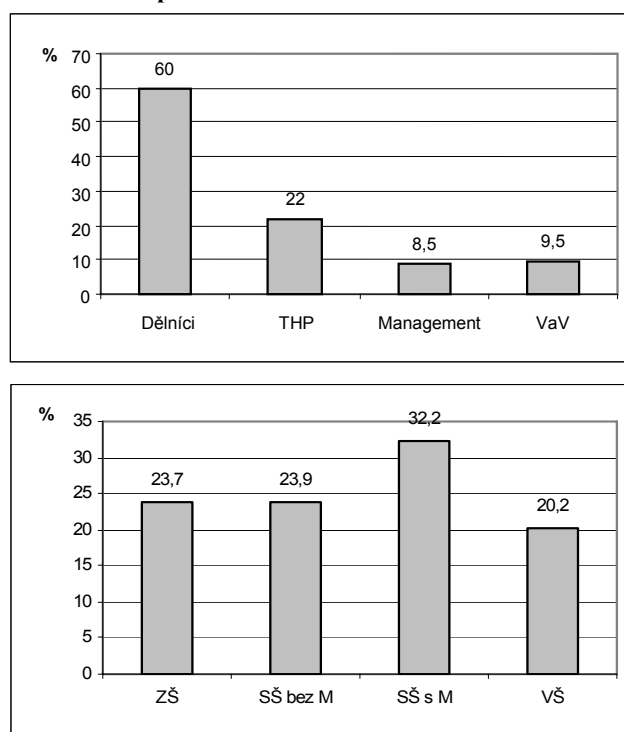
Již v předchozích odstavcích jsme se nažili podchytit zjevné odlišnosti či podobnosti mezi oběma základními typy zón z hlediska *vlastnictví*. Město či kraj provozují 11 zón dalších 7 je v rukou soukromých firem. Kromě společnosti

CTP Invest provozující své CTParky, vlastní areál bývalé Škody Plzeň společnost Škoda Holding a v Českém technologickém parku v Brně je majoritním akcionářem (50 %) britská nadnárodní korporace P&O.⁸

Struktura pracovníků dle pracovního zařazení a vzdělání je do značné míry orientační, pro úplnou korektnost by byl potřebný výzkum v jednotlivých firmách, což v tomto množství prakticky nelze provést. Přesto má pro naše účely svoji vypovídací schopnost a mnohé naznačuje, resp. potvrzuje. Potvrzuje zejména to, že firmy ve vědecko-technologických parcích a inovačních centrech disponují v drtivé většině vysokoškolsky vzdělanými lidmi, pracujícími ve výzkumu a vývoji, příp. ve vyšším managementu. Na druhé straně stojí klasické průmyslové zóny s montážními linkami, s převahou dělnických profesí a nižším vzděláním.

Obrázek 2

Struktura pracovníků dle pracovního zařazení a vzdělání

Zdroj: Vlastní šetření.

⁸ Město Brno zde však má také 49 % akcionářský podíl (1 % vlastní VUT Brno) a s P&O úzce spolupracuje. Provoz a strategii rozvoje nechává město na developerovi, samo působí spíše jako kontrolní orgán.

Výsledky výzkumu – konkurenční pozice

Jedním z kvantifikovatelných kritérií, které v problematice rozvojových zón z pohledu konkurenční pozice mají opodstatněnost, je *zaplněnost průmyslové zóny* (viz také tab. 2). Dalo by se dokonce říci, že zaplněnost zóny je do jisté míry syntetizujícím ukazatelem, ve kterém se projevují dílčí aspekty konkurenčních výhod či nevýhod dané lokality. Proto se nejprve zaměříme na komponenty, které tuto konkurenční pozici vytvářejí.

T a b u l k a 2

Převažující činnost firem v šetřených rozvojových zónách a zaplněnost zón

Název zóny	Převažující činnost firem v zóně			Zaplněnost zóny (%)
	zpracovat. průmysl	logist., sklady, doprava	administrativa, VaV	
Plzeň_Podnikatelské a inovační centrum	0	0	100	98
Plzeň_CTPark	20	75	5	95
Plzeň_Škoda (brownfield)	38	16	46	80
Plzeň_průmyslová zóna Borská Pole	70	10	20	100
Plzeň_Plzeňský vědecko-technologický park	0	0	100	67
Most_průmyslová zóna Most-Joseph	85	2	13	50
Žatec_průmyslová zóna Triangle	100	0	0	20
Kolín-Ovčáry_průmyslová zóna	60	40	0	70
Karviná_průmyslová zóna Nová Pole	70	30	0	100
Nošovice_průmyslová zóna	90	10	0	80
Ostrava_průmyslová zóna Ostrava-Mošnov	50	50	0	55
Ostrava_průmyslová zóna Ostrava-Hrabová	50	30	20	85
Ostrava_CTPark Ostrava	40	23	37	90
Ostrava_vědecko-technologický park	0	10	90	100
Brno_Český technologický park	0	10	90	97
Brno_Černovická terasa	100	0	0	50
Brno_CTPark Brno	100	0	0	95
Brno_CTPark Modřice	42	46	14	99
Šlapanice_CTPark South	0	100	0	100
Rozvojové zóny celkem	61	18	21	81

Poznámka: K částečné eliminaci absolutních počtů pracovníků v jednotlivých zónách byly souhrnné údaje vztahující se k převažující činnosti firem počtem pracovníků pronásobeny.

Zdroj: Vlastní šetření.

Vzhledem ke struktuře šetřeného vzorku rozvojových zón měla být v odpovědích na otázku *převažující činnosti firem v zóně* jednoznačně prokázána převaha výrobních, logistických, skladovacích a podobných aktivit nad administrativou a VaV; skutečnost však byla poněkud jiná. Zjištěn byl více než třípětinový podíl (61 %) aktivit v oblasti zpracovatelského průmyslu, 18 % podíl logistiky, skladování a dopravy a vysoký (21 %) podíl firem působících v administrativě, kancelářských činnostech (často management firem) a zejména VaV, což považujeme za velmi pozitivní. Vystává zde samozřejmě otázka odborného odhadu jednotlivých podílů a absolutních počtů zaměstnanců v zónách typu podnikatelských

či inovačních center, ale například technologické parky v Plzni, Ostravě i Brně s již nezanedbatelným počtem pracovníků se profilují v oblasti administrativy, VaV a inovací rozhodujícím způsobem. Poměrně významnou pozici v tomto konkurenčně progresivním prostředí zastávají také firmy v areálu bývalé Škody Plzeň, na Borských Polích, Ostravě-Hrabové a CTParcích Ostrava a Modřice (viz tab. 2). Na druhé straně jsou firmy v největších strategických průmyslových zónách (Žatec-Triangle, Kolín-Ovčáry, Nošovice, Černovická terasa), většinou s montovnami, prakticky bez přidané hodnoty v podobě signifikantnějšího VaV, což se ovšem v některých může (mělo by) do budoucna změnit. Podle reakcí managementu šetřených zón je o výzkum a vývoj a zvýšení inovačního potenciálu firem zájem a připravenost tyto aktivity podpořit.

K otázce na převažující činnost firem se pojí další otázka na inovační výkonnost, resp. vlastní *existenci inovačních firem* v šetřených zónách. Odpovědi byly podle očekávání dosti rozporuplné, za inovační byly označeny všechny firmy působící v technologických parcích a inovačních centrech, v klasických průmyslových zónách se jednalo o výběr firem, příp. nebyly označeny firmy žádné. Domníváme se, že zde spíše sehrála negativní roli neznalost, komplikovanost a nejednotnost naší legislativy a statistického výkaznictví při určování inovačních firem než jejich fyzická neexistence. Mezi státem podporovanými a soukromými zónami nejsou signifikantní rozdíly. V každém případě považujeme zvýšenou koncentraci inovačních firem a inovačního prostředí vůbec ve všech typech rozvojových zón za velice významnou konkurenční výhodu, která bude do budoucna ještě posilovat.

Konkurenční pozici zóny v kontextu *dopravní a geografické polohy* označilo za *strategickou, na hlavních komunikačních tazích a v dostupné vzdálenosti od letiště* dvanáct manažerů z devatenácti, tedy téměř celé dvě třetiny. Zbylých 7 zón disponuje pouze *dobrou polohou v blízkosti významných komunikačních tahů a v dostupné vzdálenosti od letiště*. Poněkud překvapivě se takto profiluje i nejbližší průmyslová zóna k hlavnímu městu Praze (Kolín-Ovčáry), při dalších zónách se může jednat o efekt přílišné blízkosti městského jádra bez adekvátního napojení min. na rychlostní komunikaci (Škoda Plzeň, Český technologický park Brno) či skutečnou stávající perifernost (Most-Joseph, Vědecko-technický park Ostrava, Karviná-Nová Pole). V případě CTParku Modřice jde spíše o podcenění dopravně jednoznačně strategické polohy v jižním zázemí Brna. V zobecnění tato odpověď naznačuje, že většina šetřených rozvojových zón má přednost ve skutečně výhodné lokalizaci, kterou jim zajišťuje faktor dopravní dostupnosti ve vazbě na páteřní komunikační tahy a letiště. Do budoucna bude patrně díky téměř „dokonalé“ konkurenční poloze profitovat především průmyslová zóna Ostrava-Mošnov (přímá návaznost na dálnici, železniční koridor i letiště).

Odpovědi na otázku směřující dle našich účelů k *vnitřní konkurenceschopnosti* jsou podle vedení jednotlivých zón opět vysoce pozitivní. Stejný počet odpovědí (12 z 19) jako v předchozí otázce deklaruje, že *služby, doprovodné aktivity, prostory, technika, zázemí, apod. nabízené firmám jsou na velmi vysoké (mezinárodní) úrovni a jsou v kontextu ČR přiměřeně drahé*. Podobně pak vysokou úroveň služeb, ale v dražším balení nabízí podle svého mínění soukromé CTParky v Plzni a Modřicích. Pouze standardní služby i ceny v kontextu ČR jsou dle vyjádření managementu nabízeny překvapivě v těch největších, státem podporovaných strategických zónách (Most-Joseph, Žatec-Triangle, Kolín-Ovčáry, Karviná-Nová Pole a Nošovice). Tato skutečnost je dosti zarazující, má se jednat o „výkladní skříně“ státu nabízené těm nejlukrativnějším zahraničním investorům. Jako vždy zde může hrát roli subjektivní hledisko, ale shoda v tomto typu zón (státem podporovaná, strategická) je více než zřejmá.

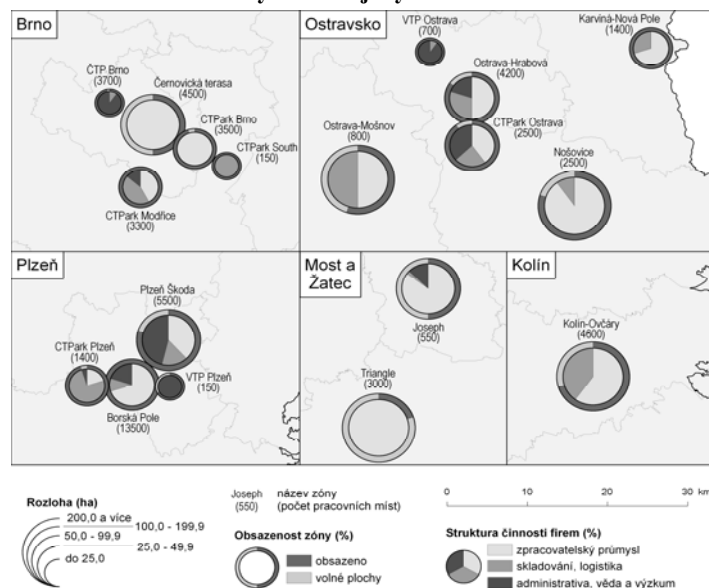
Vnější konkurenceschopnost rozvojových zón jsme pro naše účely charakterizovali také jako skutečnost, že *zóna je zcela zaplněna (fyzicky, příp. i smluvně), plánuje se další rozšíření*. Tuto odpověď prokazující zvýšenou konkurenční pozici či schopnost oproti ostatním zónám označilo devět z devatenácti oslovených manažerů zón. Konkrétně se týkala všech vědecko-technologických parků a inovačního centra, ale také plzeňských Borských Polí, Karviné-Nových Polí a CTParků v Plzni, Ostravě a Šlapanicích. Další skupina rozvojových zón má konkurenční pozici „stabilizovanou“, prostory jsou zcela zaplněny, ale rozšíření se z různých důvodů neplánuje (Ostrava-Hrabová, CTParky Brno a Modřice), nebo jsou prostory zaplněny z větší části a zájem investorů o vstup do zóny je značný (Škoda Plzeň, Ostrava-Mošnov, Nošovice, Černovická terasa).

Na druhé straně pomyslného žebříčku stojí zóny, jež jsou jen částečně zaplněny a zájem investorů o vstup je menší. V tomto případě, podobně jako v předchozím, jde o největší, státem podporované strategické zóny – Most-Joseph, Žatec-Triangle a Kolín-Ovčáry. Tato skutečnost provázaná s otázkou a odpověďmi na vnitřní konkurenceschopnost již nemůže být náhodou či subjektivním zkreslením a mnohé naznačuje. Současná ekonomická krize se patrně nejvíce podepsala na žatecké zóně Triangle, kde jeden ze strategických investorů, firma Hitachi (výrobce plazmových televizorů), odešel v březnu 2009. Rozhodnutí vedení firmy o stažení aktivit platí pro celý evropský trh, důvodem je především výrazný pokles ceny plazmových obrazovek. O práci tak ve strukturálně postiženém regionu přišlo téměř 800 lidí, firma musela státu vrátit investiční pobídky ve výši asi 180 mil. Kč. Je to tedy další významný investor – montážní závod (po brněnském Flextronicsu v roce 2002 a Hranickém LG.Philips Display v roce 2006), který opustil území ČR. Jako nejvážnější zájemce o opuštěné haly se jeví plzeňský Panasonic, který by zde mohl navázat podobným výrobním programem.

Poslední otázkou na konkurenční pozici se dostáváme k oblasti *lidských zdrojů*. Ani zde již nepřekvapí negativní reakce managementu šetřených zón na celkový nedostatek pracovních sil v kontextu velké konkurence v blízkosti zóny a nezájmu o nižší výdělek, ale i kvalifikovanosti a inflexibilitě pracovní síly (Kolín-Ovčáry, Most-Joseph, v některých ohledech i Žatec-Triangle a Černovická terasa). Typickým příkladem tohoto významného problému, jež ohrožuje vlastní rozvoj, je strategická průmyslová zóna Kolín-Ovčáry. V zóně je příliš velká fluktuace pracovníků, lidé sem dojíždí za prací z Polska, Ukrajiny, Ostravska, zaměstnanost místních lidí je minimální (nízké platy a blízkost Prahy, jež zde prakticky vytváří „negativní“ aglomerační efekt). Po dostavbě průmyslové zóny Nošovice má město Kolín jako developer oprávněné obavy ze ztráty zájmu pracovníků z Ostravska i Polska. Město postavilo pro nedenně dojíždějící zaměstnance řadu obecních bytů. Tímto krokem se zadlužilo a investice se jim nevrací (nízké nájemné, fluktuace pracovníků). Na této gigantické 370 hektarové zóně leží ladem téměř třetina pozemků o které není zájem, navíc skupina Toyota Peugeot Citroën Automobile (TPCA) neuplatnila jako strategický partner v roce 2008 opci na jejich odkup. Přes velkou podporu CzechInvestu a státu od investic až po reklamu pokládá management zóny její dosavadní fungování za neúspěšné.

Obrázek 3

Základní charakteristika šetřených rozvojových zón

Poznámka: Rozlohy některých zón v obrázcích 1 a 3 se mohou lišit jednak v důsledku časového posunu a reálného rozšíření zóny, a také v souvislosti s podpořenou plochou, která se vždy nevztahovala na zónu jako celek.

Zdroj: Vlastní šetření, úpravy a zpracování.

Podobné problémy s nedostatkem kvalifikované pracovní síly a nezájmem o práci mají v zóně Most-Joseph. Na jedné straně stojí vysoká nezaměstnanost, která by měla mít pozitivní efekt v zájmu o práci, na druhé straně je však stále „kasta“ bývalých horníků, která za nízký plat do montážní haly pracovat nepůjde či společensky hůře přizpůsobivé a nekvalifikované obyvatelstvo, které zejména v mexické *hi-tech* společnosti Nemark (strategický investor) uplatnění nenalezne. Zajímavým zjištěním bezesporu je, že tuto skutečnost neuvádějí v žádné z oslovených zón na Ostravsku, kde byly hornické a hutnické profese ještě více segregované a společensky hůře přizpůsobivé obyvatelstvo se zde koncentrovalo více než v severozápadních Čechách.

Závěr

V návaznosti na předchozí text se tedy dostáváme zpět k prvnímu odstavci v předešlé části, kde jsme se zmiňovali o „*zaplněnosti zón*“, jež je do jisté míry možné považovat za syntetický ukazatel konkurenční pozice. Sám o sobě, vytržený z kontextu, nám však tento ukazatel konkurenceschopnost zón nezhodnotí, může se lehce stát zavádějícím (např. progresivně se rozvíjející průmyslová zóna Ostrava-Mošnov s prozatím pouze nadpoloviční zaplněností). Ovšem s pomocí analýzy dílčích komponent, provedené na základě znalostí získaných od odborníků z praxe (management zón), se fundovaných závěrů dobrat můžeme.

Na základě uvedených skutečností se jeví jako nejhůře konkurenceschopné strategické průmyslové zóny Kolín-Ovčáry, Most-Joseph, Žatec-Triangle (důvody dostatečně již popsané), a také brněnská Černovická terasa, která od roku 2000 dokázala zaplnit pouze polovinu svých kapacit, část území odprodala soukromému developerovi CTP Invest a mnozí z řad odborné i laické veřejnosti si stále vybavují již naznačenou neslavnou kauzu s odchodem strategické společnosti Flextronics a odmítnutí například firmy Siemens. Zde už se můžeme zamýšlet i nad politickými schopnostmi brněnské radnice.

Na druhé straně nejlepší konkurenční pozici hledejme v patrně nejúspěšnější státní strategické průmyslové zóně Borská Pole (developerem je město Plzeň), která využívá komparativních výhod (výborná dopravní poloha, blízkost bavorských hranic, kvalifikovaná a vzdělaná pracovní síla, dobrá práce radnice a další) a aglomeračních výhod druhého ekonomicky nejsilnějšího regionu v ČR. Dále jsou to prakticky všechny soukromé CTParky a vědecko-technologické parky a centra.

Zobecníme-li tedy konkrétní výsledky výzkumu, dostaneme se k těmto závěrům:

- vědecko-technologické parky a inovační centra zaměřená na výzkum a vývoj v laboratořích, inovační podnikání, administrativu, příp. lehkou *hi-tech* výrobu jsou jednoznačně nejprogresivnější rozvojové zóny s vysokým inovačním potenciálem a přidanou hodnotou;

• průmyslové zóny a parky provozované soukromými developery (v našem případě zejména společností CTP Invest) jsou ekonomicky konkurenceschopnější než většina státem podporovaných zón; jsou flexibilnější při přáních klientů, rychlejší (až dvojnásobně) při realizaci celého procesu výstavby; výhodou může být také strategie pronájmů na klíč postavených hal a výrobních prostor, ale i vyšší míra inovačního potenciálu a *hi-tech* zaměření firem;

• největší strategické, státem (krajem či městem) podporované průmyslové zóny, provázané s poradensko-logistickou pomocí CzechInvestu nedosahují vzhledem k vynaloženým prostředkům konkurenční výhody nad ostatními zónami, naopak – z hlediska vnitřní i vnější konkurenceschopnosti (dle naší metodiky) vykazují nejhorší parametry;

• aglomerační efekty se většinou příznivě projevují v zázemí Plzně, Ostravy i Brna; oproti ostatním zónám periferní poloha není překážkou v žádném zásadním rozvojovém atributu pro karvinskou zónu Nová Pole, ale projevuje se u zóny Most-Joseph; ekonomická dominance hlavního města Prahy se významně projevuje na slabé konkurenční pozici (v některých aspektech) průmyslové zóny Kolín-Ovčáry.

Hodnocení konkurenční pozice rozvojových zón na základě kombinace tvrdých (kvantitativních) a měkkých (kvalitativních) ukazatelů je vždy do jisté míry subjektivní záležitostí. Hodně záleží na schopnostech objektivity respondentů (v našem případě managementu zón), resp. na tom, jak moc vedení přecení či nedocení parametry a skutečné předpoklady „svých“ zón. Na druhé straně bychom bez interních informací od odborníků z praxe a bez jednotně formulovaných otázek k podobným výsledkům nedospěli, mohli bychom je pouze odhadovat.

Šetření probíhalo v době vrcholící ekonomické konjunktury (druhá polovina roku 2008) s již počínajícími příznaky finanční a hospodářské recese. I tato skutečnost mohla mít, a my si troufáme tvrdit, že nepochybně měla, vliv na výsledky šetření, především na zjištěné pozitivní skutečnosti (rozvojové plány, rozšiřování ploch i výroby, růst počtu zaměstnanců apod.). Realita roku 2009 a pravděpodobně i následujícího však bude zcela jiná a ekonomická krize se dotkne většiny šetřených zón. A že se tak již několik měsíců děje, je zřejmé například z odchodu strategického investora – firmy Hitachi ze žateckého Trianglu či na dočasném zmrazení většiny investičních aktivit u soukromého developera CTP Invest. Jeho současnou konkurenční nevýhodou je totiž mj. nutnost splátek úvěrů a nájmu v zóně etablovaných firem za pronajaté haly a větší fluktuace firem než u relativně stálejších vlastníků pozemků a hal ve většině státem podporovaných zónách.

Palčivým problémem s kontroverzním ohlasem na jeho řešení se nutně v blízké budoucnosti stane otázka omezování (rušení) či zachování investičních

pobídek pro montovny nabízející nekvalifikované dělnické profese, o které ani není u Čechů příliš velký zájem. Tyto firmy v ČR sice stále generují nejvíce pracovních míst ve výrobě, ale jejich přidaná hodnota je nízká. Na druhé straně, okolní státy s omezováním investičních pobídek pro firmy typu montoven spíše nepočítají, což by Českou republiku zcela jistě znevýhodnilo. Tyto otázky se již na úrovni vlády ČR (např. novela zákona o investičních pobídkách, zrušení pobídek pro výrobní investory) několik měsíců diskutují, ale na skutečné hodnocení tohoto ekonomicky nepříznivého období je ještě příliš brzy a bude k němu ještě mnoho příležitostí.

Literatura

- ASHEIM, B. T. – COENEN, L. (2006): Contextualising Regional Innovation System in a Globalising Learning Economy: On Knowledge Bases and Institutional Frameworks. *Journal of Technology Transfer*, 31, č. 1, s. 163 – 173.
- BAGNASCO, A. (1977): *Tre Italie. La Problemativa Territoriale dello Sviluppo Italiano*. Bologna: Il Mulino.
- BECATTINI, G. (1978): The Development of Light Industry in Tuscany: An Interpretation. *Economic Notes. Monte dei Paschi di Siena*, 7, č. 2 – 3, s. 107 – 123.
- BLAŽEK, J. – UHLÍŘ, D. (2002): *Teorie regionálního rozvoje*. Praha: Karolinum.
- BLAŽEK, L. et al. (2007): *Konkurenční schopnost podniků (primární analýza výsledků empirického šetření)*. Brno: Masarykova univerzita, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky.
- CELLINI, R. – SOCI, A. (2002): Pop Competitiveness. *BNL Quarterly Review*, LV, č. 220, s. 71 – 101.
- COOKE, P. (1995): *Planet Europe: Network Approaches to Regional Innovation and Technology Management*. *Technology Management*, 2, č. 2, s. 18 – 30.
- CzechInvest: Program na podporu rozvoje průmyslových zón. Dostupné na: <http://www.czechinvest.org/pz>.
- DICKEN, P. (2007): *Global Shift, Fifth Edition: Mapping the Changing Contours of the World Economy*. New York: The Guilford Press.
- European Commission (2008): *European Competitiveness Report 2008*. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/competitiveness/doc/compet_rep_2008/com_2008_0774.pdf.
- GOLLEDGE, G. R. – STIMSON, J. R. (1997): *Spatial Behavior. A Geographic Perspective*. New York: The Guilford Press.
- GOULD, P. – WHITE, R. (1986): *Mental Maps*. London: Penguin.
- CHARLES, D. R. – BENNEWORTH, P. (1996): *Report. North East regional Competitiveness. Part 1: Overview and Summary*. Newcastle upon Tyne: CURDS 1997.
- KADEŘÁBKOVÁ, A. (2002): *Strukturální změny a konkurenceschopnost české ekonomiky*. In: SPĚVÁČEK, V. et al. (ed.): *Transformace české ekonomiky. Politické, ekonomické a sociální aspekty*. Praha: Linde, s. 279 – 319.
- KADEŘÁBKOVÁ, A. et al. (2008): *Růst, stabilita a konkurenceschopnost IV. Česká republika v globalizované a znalostní ekonomice*. Praha: Linde.
- KONEČNÝ, M. – SKOKAN, K. – ZAMARSKÝ, V. (2001): *Inovační centra*. Ostrava: VŠB TU Ostrava.
- KRUGMAN, P. (1997): *Pop Internationalism*. Cambridge, MA: MIT Press.

- KUNC, J. – TONEV, P. – ANDRÁŠKO, I. (2008): Rozvojové zóny a soukromý developer – vybraný příklad ve střední Evropě (CTP Invest). *Geographia Cassoviensis*, II, č.1, s. 93 – 97.
- LUNDVALL, B. A. et al. (1992): *National System of Innovation: Toward a Tudory of Innovation and Interactive Learning*. London: Pinter.
- LUNDVALL, B. – A., MASKELL, P. (2000): Nation States and Economic Development – From National Systems of Production to National Systems of Knowledge Creation and Learning. In: GORDON, L. C. et al. (ed.): *The Oxford Handbook of Economic Geography*. Oxford: Oxford University Press, s. 353 – 372.
- LYNCH, K. (1960): *The Image of the City*. Cambridge, MA: MIT Press.
- METCALFE, J. S. – RAMLOGAN, R. – UYARRA, E. (2002): *Economic Development and the Competitive Process*. Manchester: Centre on Regulation and Competition.
- MLČOCH, L. (2005): *Institucionální ekonomie*. Praha: Karolinum.
- MULÍČEK, O. – TOUŠEK, V. (2004): Changes of Brno Industry and Their Urban Consequences. *Bulletin of Geography, Socio-economic Series*, č. 3, s. 61 – 70.
- PIORE, M. – SABEL, CH. (1984): *The Second Industrial Devide: Possibilities for Prosperity*. New York: Basic Books.
- PORTER, M. (1990): *The Competitive Advantage of Nations*. New York: The Free Press.
- PORTER, M. (1998): *On Competition*. Boston: Harvard Business School Press.
- PORTER, M. (2003): Building the Microeconomic Foundation of Prosperity: Findings from the Business Competitiveness Index. In: CORNELIUS, P. (ed.): *Global Competitiveness Report 2002 – 2003*. New York: Oxford University Press, s. 29 – 56.
- SCHUMPETER, J. A. (1939): *Business Cycles. A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process*. Vol. I, Vol. II. New York – London: McGraw – Hill Book Company.
- SCHUMPETER, J. A. (2004): *Kapitalismus, socialismus a demokracie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. [Přeloženo z anglického originálu *Capitalism, Socialism & Democracy*, 1942.]
- SKOKAN, L. (2004): *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. Ostrava: Repronis.
- SLANÝ, A. et al. (2007): *Faktory konkurenceschopnosti (komparace zemí V 4)*. Brno: Masarykova univerzita, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky.
- STIGLER, G. (1965): *Essays in the History of Economics*. Chicago: University Chicago Press.
- ŠVEJDA, P. et al. (2007): *Inovační podnikání*. Praha: Asociace inovačního podnikání ČR.
- VITURKA, M. (2002): Konkurenční postavení krajů ČR v prostorovém kontextu EU. In: *Regionální politika kandidátských zemí před vstupem do Evropské unie*. Ostrava: VŠB TU Ostrava, s. 221 – 227.
- VITURKA, M. – TOUŠEK, V. (2001): *Kvalita podnikatelského prostředí jako faktor efektivnosti regionálního rozvoje (aplikace na příkladě Brněnského kraje – projekt Interprise/Ecos-Ouverture)*. [Případová studie k problémům regionálního rozvoje ČR.] Brno: Masarykova univerzita, s. 45 – 70.
- WOJTYNA, A. (2008): *Contemporary Economic Theory – Continuation or the Search for a New Paradigm?* *Ekonomista*, č. 1, s. 9 – 32.
- WOLPERT, J. (1970): Departures from the Usual Environment in Location Analysis. *Annals of the Association of American Geographers*, 60, č. 2, s. 220 – 229.